

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

МАЛОМУЖ СЕРГІЙ ІГОРОВИЧ

УДК 343.223(477)

МАЛОЗНАЧНІСТЬ ДІЯННЯ
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Дисертація виконана на кафедрі кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
МИРОШНИЧЕНКО Наталія Анатоліївна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
МАТВІЙЧУК Валерій Костянтинович,
Національна академія управління,
перший проректор;

кандидат юридичних наук, доцент
ПРИТУЛА Анатолій Михайлович,
Департамент оперативної діяльності адміністрації
Державної прикордонної служби України,
старший офіцер відділення

Захист відбудеться « ____ » _____ 2017 р. о ____
годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса,
вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного
університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса,
вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Малозначність діяння, як правило, аналізується поряд із поняттям злочину, його класифікацією або тим чи іншим складом злочину. Актуальність дослідження малозначності діяння в кримінальному праві зумовлена такими чинниками: 1) реформуванням кримінального законодавства України, яке пов'язано із поділом кримінального правопорушення на види; 2) необхідністю перегляду поняття та місця малозначного діяння у кримінальному законодавстві; 3) численними помилками в кримінальному судочинстві у застосуванні частини другої ст. 11 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Відповідно до ст. 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Оцінка того чи іншого діяння як злочину або як іншого виду правопорушення набуває особливої актуальності в умовах реформування чинного кримінального законодавства України.

Органи досудового слідства та суду, при незаподіянні суспільно небезпечним діянням шкоди, посилаються на частину другу ст. 11 КК України як підтвердження відсутності складу злочину і, тим самим, не встановлюють усі ознаки складів злочинів. Проте незаподіяння злочинного наслідку вчиненими діяннями аж ніяк не свідчить про відсутність складу злочину, оскільки наслідок є необов'язковою ознакою для формального складу злочину або складу незакінченого злочину тощо. Подібна практика призводить до невірного застосування кримінального законодавства України.

У кримінальному праві після прийняття Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, обговорюються питання про заміну поняття «злочин» на поняття «кримінальне правопорушення», поділ правопорушення на види, проте поняттю малозначності діяння приділяється недостатньо уваги. Запропоновано декілька проектів законів щодо класифікації кримінальних правопорушень на види. Так, у проекті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» від 03.03.2012 р. № 10146 запропоновано визначення поняття «малозначне діяння» у ч. 5 ст. 11 проекту, проте визначення малозначності діяння залишилось незмінним, а сам проект було направлено на доопрацювання.

Дослідження матеріалів судової практики виявило численні помилки у встановленні ознак злочину в тих випадках, коли органи досудового слідства та суду посилаються на частину другу ст. 11 КК України. Помилки зумовлені неточністю у відмежуванні малозначності діяння від понять: «відсутність складу злочину», «обставини, що виключають злочинність діяння», «підстави звільнення від кримінальної відповідальності», «подія злочину», «незакінчений злочин», що призвело до поширеного застосування частини

другої ст. 11 КК України за відсутності перспективи подальшого розслідування кримінального провадження.

Окремі вчені пропонують віднести малозначність діяння у кримінальному праві до обставин, що виключають злочинність діяння або до підстав звільнення від кримінальної відповідальності. Подібне розуміння малозначного діяння в кримінальному праві є неточним та може призвести до викривлення змісту таких інститутів кримінального права, як «звільнення від кримінальної відповідальності», «обставини, що виключають злочинність діяння».

Вищевказане зумовлює актуальність дослідження поняття малозначності діяння, а також з'ясування його значення для визначення кримінального правопорушення.

Малозначність діяння в своїх роботах досліджували такі вчені, як: Ч.М. Багіров, С.Ю. Базарова, О.Ф. Бантишев, Н.Л. Березовська, С.М. Братусь, В.Л. Громов, Т.А. Гуменюк, М.М. Гродзинський, М.Д. Дурманов, Т.П. Жюрина, К.Ю. Іванушкіна, Л.М. Кривоченко, А.П. Козлов, Л.В. Коваль, М.І. Ковальов, М.Й. Коржанський, Ю.Ю. Коломієць, І.П. Лєсніченко, В.В. Мальцев, В.К. Матвійчук, П.С. Матишевський, Н.А. Мирошніченко, Н.А. Морозова, В.О. Навроцький, А.В. Непринцев, О.М. Ніколаєв, Н.П. Петренко, А.О. Пінаєв, Т.Є. Севаст'янова, Л.А. Сидоркіна, В.В. Степанов, Є.Л. Стрельцов, Є.О. Суслов, В.П. Тихий, І.К. Туркевич, М.І. Хавронюк, О.Н. Шерстобаєв, О.Ф. Шишов, Н.М. Якіменко та інші.

У вітчизняній науці кримінального права проблеми малозначності діяння досліджувалось у монографії Л.М. Кривоченко «Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України» 2010 р., кандидатській дисертації Т.Є. Севаст'янової «Малозначність діяння за кримінальним законодавством України» 2002 р. Незважаючи на важливі наукові висновки, які було сформульовано вченими, стан застосування частини другої ст. 11 КК України в практичній діяльності судових органів загальної юрисдикції та органів досудового слідства, а також подальше реформування кримінального законодавства вимагає перегляду окремих теоретичних та практичних аспектів малозначності діяння, що й обумовило необхідність окремого дослідження цієї проблеми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні і практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Стан,

тенденції та перспективи розвитку кримінального права у XXI столітті» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016-2020 роки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексна характеристика малозначності діяння в кримінальному праві України, його об'єктивно-суб'єктивних ознак, а також внесення пропозицій щодо удосконалення визначення малозначності діяння в кримінальному законодавстві України.

Досягнення поставленої мети дослідження зумовило постановку та вирішення таких завдань:

охарактеризувати генезис поняття малозначного діяння в кримінальному законодавстві, що діяло на території України;

визначити поняття та ознаки (об'єкт посягання, спосіб дії, наслідки посягання, зміст вини та суб'єкт посягання) малозначного діяння в теорії кримінального права України;

розглянути поняття та ознаки малозначності діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав та сформулювати пропозиції щодо удосконалення національного законодавства з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду;

відмежувати поняття малозначності діяння від суміжних понять, подібних до зазначеного поняття за зовнішніми ознаками;

з'ясувати проблеми малозначності діяння у судовій практиці з кримінального судочинства, а також сформулювати пропозиції щодо удосконалення змісту частини другої ст. 11 КК України.

Об'єктом дослідження є кримінальні правовідносини, що виникають при застосуванні положень частини другої ст. 11 КК України.

Предметом дослідження є малозначність діяння в кримінальному праві України.

Методи дослідження. Методологічною основою проведеного дисертаційного дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. Діалектичний метод пізнання дозволив виявити позитивне та негативне значення малозначності діяння в теорії кримінального права, кримінальному законодавстві України та практиці його застосування, а також розв'язати суперечності між поняттями «відсутність складу злочину» та «малозначність діяння» (п. п. 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Історичний метод використано при дослідженні історичного розвитку поняття малозначності діяння в кримінальному законодавстві, що діяло на території України (п. 1.1); метод контент-аналізу – при дослідженні матеріалів судової практики щодо застосування частини другої ст. 11 КК України (п. п. 2.1, 2.2, 2.3, 3.2); методи аналізу і синтезу – при дослідженні об'єктивних та суб'єктивних ознак

малозначності діяння, а також формулюванні пропозицій щодо удосконалення змісту частини другої ст. 11 КК України (п. п. 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3).

Порівняльно-правовий метод застосовувався при дослідженні малозначності діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних країн (п. 1.3). Герменевтичний метод використано з метою тлумачення змісту поняття, об'єктивних та суб'єктивних ознак малозначності діяння у кримінальному законодавстві України та окремих зарубіжних країн (п. п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.3).

Системно-структурний та формально-логічний методи застосовувалися у процесі аналізу діянь, які частіше визнаються малозначними діяннями, шляхом порівняння з ознаками злочинів, а також помилок, які допускаються при встановленні малозначних діянь (п. п. 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2).

Метод моделювання дозволив запропонувати нову редакцію частини другої ст. 11 КК України з метою удосконалення формулювання поняття малозначності діяння (п. 1.2).

Емпіричну базу дослідження становлять 108 матеріалів кримінальних проваджень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень (вироки судів, а також постанови щодо скасування постанов про відмову у відкритті кримінальних проваджень).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням малозначності діяння з урахуванням законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

запропоновано авторське визначення малозначності діяння у частині другій ст. 11 КК України: «Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, які хоча формально і містять ознаки діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становлять необхідної для кримінального правопорушення суспільної небезпеки, тобто які не могли заподіяти істотної шкоди»;

систематизовано розуміння та місце малозначності діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав. Встановлено, що у деяких зарубіжних країнах малозначність діяння закріплено в якості: 1) підстави для створення привілейованих складів злочинів (КК Королівства Швеції); 2) обставини, яка виключає злочинність діяння (КК Королівства Данії); 3) підстави звільнення від покарання (КК Королівства Данії); 4) діяння, яке не визнається злочином (КК Швейцарської Конфедерації); 5) підстави притягнення до адміністративної відповідальності (КК Республіки Болгарії); 6) підстави для звільнення від кримінальної відповідальності (КК Литовської Республіки);

обґрунтовано, що ступінь захищеності об'єктів злочину та можливість визнання посягання на них малозначним діянням прямо пропорційно корелює із наближеністю предмету злочинного впливу до такого структурного елементу об'єкту злочину як учасники суспільних відносин;

запропоновано види малозначності діяння залежно від наявності закінченого або незакінченого злочину: 1) загальна (через відсутність суспільної небезпеки об'єктивних та суб'єктивних ознак); 2) спеціальна (відсутність суспільної небезпеки об'єктивних та суб'єктивних ознак щодо незавершеного діяння);

вдосконалено:

розуміння об'єктивних ознак малозначного діяння, а саме встановлено, що ознака «...не заподіяло істотної шкоди...» характеризує наслідок досліджуваного діяння, а ознака «...не могло заподіяти істотної шкоди...» – саме діяння;

визначення змісту суб'єктивних ознак малозначного діяння, а саме встановлено, що для малозначності діяння обов'язково притаманна умисна форма вини, а умисел за своїм характером має бути визначеним та спрямованим на заподіяння неістотної шкоди;

розуміння значення способу вчинення діяння при встановленні малозначності діяння, яке полягає у тому, що діяння, вчинене способом, який є кваліфікуючою ознакою, не може бути визнано малозначним;

значення впливу ознак особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, на ступінь суспільної небезпеки діяння у тих випадках, коли ці ознаки визначають характер інших об'єктивних або суб'єктивних ознак діяння;

розуміння співвідношення оціночних понять «істотна шкода», «значна шкода», «шкода у великому розмірі», «шкода у особливо великому розмірі» за критерієм розміру заподіяної шкоди;

набуло подальшого розвитку:

твердження про помилковість віднесення законодавцем такої ознаки, як заподіяння істотної шкоди, до кваліфікуючих ознак (у ч. 2 ст. 150, у ч. 2 та Примітці до ст. 182, ч. 2 ст. 209-1, ч. 4 ст. 323, ч. 3 ст. 359, ч. 3 ст. 382, ч. 2 ст. 410 КК України), оскільки у цих випадках основним складом таких злочинів не буде притаманна істотна шкода і такі діяння будуть визнані малозначними;

розуміння, що малозначним може бути діяння, яке посягає лише на суспільні відносини, які охороняються КК України в якості основного безпосереднього об'єкта злочину, а саме діяння формально містить ознаки лише основного складу злочину;

положення про відмінності малозначності діяння від підстав звільнення від кримінальної відповідальності, незакінчених злочинів, обставин, що виключають злочинність діяння;

розуміння малозначного діяння як такого, що характеризується суспільною небезпекою, проте ступінь його суспільної небезпеки не досягає ступеня суспільної небезпеки злочину.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення і висновки, викладені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень проблем малозначності діяння та розмежування злочинів з іншими видами правопорушень;

правотворчій сфері – при вдосконаленні положень кримінального законодавства, зокрема, положень частини другої ст. 11 КК України;

сфері правозастосування – як загальні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності судових та правоохоронних органів при закритті кримінальних проваджень, розмежуванні кримінальних правопорушень з іншими видами правопорушень;

навчальному процесі – при викладанні нормативного курсу «Кримінальне право України», спеціальних курсів «Кримінальне право зарубіжних держав» і «Порівняльне кримінальне право», при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» та доповідались на таких наукових і науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (11-16 березня 2014 р., м. Івано-Франківськ); Міжнародній науковій конференції, присвяченій ювілею академіка С.В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (16-17 травня 2014 р., м. Одеса); Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Новітні тенденції законотворчості у сфері кримінального права» (20 квітня 2015 р., м. Одеса); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» (6-7 лютого 2015 р., м. Одеса); International Scientific Conference «Law Science and Practice in the Third Century» (February 27-28, 2015, Košice, Slovak Republic); Міжнародній конференції «Актуальні проблеми розвитку світової науки» (14 вересня 2015 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (15-16 липня 2016 р., м. Харків).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 16 публікаціях, у тому числі 7 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 2 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, і 6 тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (298 найменувань), додатку. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, з яких основний зміст – 216 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання, об'єкт та предмет дослідження, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, зазначено про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-правові засади дослідження малозначності діяння» складається з трьох підрозділів, у яких визначено генезис малозначності діяння в кримінальному законодавстві України, поняття, ознаки і значення малозначності діяння в теорії кримінального права та кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав.

У **підрозділі 1.1. «Генезис малозначності діяння в історії кримінального законодавства України»** відзначено, що поняття малозначності діяння у сучасному розумінні вперше було запроваджене у ст. 4-а КПК УРСР 1922 р. та спочатку мало суто процесуальне значення. Визначення досліджуваного поняття було закріплене у КПК УРСР 1927 р., в якому вказувалось на відсутність складу злочину. Законодавче визначення малозначності діяння як кримінально-правового поняття було передбачене ч. 2 ст. 7 КК УРСР 1960 р., а згодом було перейняте діючим кримінальним законодавством України. Аналіз роз'яснювальних актів вищих органів судової влади у період із 1917 р. по 1991 р. свідчить про те, що в судовій практиці положення про малозначність діяння ототожнювалось із відсутністю складу злочину та використовувалось для відмежування злочину від інших правопорушень.

У **підрозділі 1.2. «Поняття малозначності діяння в теорії кримінального права»** з'ясовано, що малозначне діяння є втіленням такого спеціального принципу, як економія заходів кримінальної репресії, а також загального принципу кримінального права – справедливості. Малозначним є діяння, якому притаманні такі ознаки: 1) містить ознаки, що характеризують той чи інший злочин, передбачений КК України; 2) не володіє ступенем суспільної небезпеки, притаманної для злочину; 3) суб'єктивно, за задумом особи, яка його вчиняє, не спрямоване на заподіяння істотної шкоди.

Основною та визначальною ознакою, за якою здійснюється встановлення малозначного діяння, є відсутність суспільної небезпеки, притаманної для злочину. За характером суспільної небезпеки не всі злочини можуть бути малозначними. Суспільна небезпека злочину як оцінчне поняття, яке завжди формується об'єктивними та суб'єктивними ознаками діяння, для малозначного діяння є відсутньою. При цьому відсутність суспільної небезпеки злочину у малозначному діянні зумовлена не відсутністю тієї чи іншої ознаки злочину, оскільки діяння, згідно з ч. 2 ст. 11 КК України, може бути визнано таким лише за наявності всіх формальних ознак, передбачених КК України, а саме за характером об'єктивних та суб'єктивних ознак, спрямованістю умислу особи на вчинення діяння, яке за задумом особи не могло заподіяти істотної шкоди.

Обґрунтовано, що малозначність діяння не є злочином, тому вказане діяння є або іншим видом правопорушення (адміністративним, дисциплінарним тощо), або аморальним діянням (якщо діяння містить не всі ознаки правопорушення). Малозначне діяння є суспільно небезпечним, проте його ступінь не досягає ступеня суспільної небезпеки злочину, що виключає його кримінальну протиправність.

Встановлено, що малозначність діяння в адміністративному та кримінальному праві співвідноситься таким чином: 1) у КК України малозначне діяння не визнається злочином, а малозначне адміністративне правопорушення є підставою звільнення особи від адміністративної відповідальності; 2) в КК України малозначність діяння міститься в статті, яка визначає поняття злочину, а в КУпАП положення про малозначність адміністративного правопорушення – закріплене в окремій статті (ст. 22 КУпАП); 3) за змістовною ознакою – в КК України злочин та малозначне діяння є окремими взаємовиключними поняттями, а в КУпАП малозначним є саме адміністративне правопорушення; 4) визначення малозначності адміністративного правопорушення є загально-описовим, а визначення малозначності діяння в КК України містить конкретні ознаки.

Відзначено неприйнятність трактування загальної малозначності як неконкретизованої та спеціальної як конкретизованої малозначності діяння, запропоноване Ч.М. Багіровим, оскільки малозначність є лише конкретизованою, а діяння, які не включені законодавцем до КК України, не можуть бути малозначними. Також непринятною є класифікація малозначності діяння, запропонована А.М. Соловйовим, яке встановлюється за юридичними ознаками або за фактичними обставинами, що знаходяться за межами складу злочину, оскільки при такій класифікації малозначне діяння об'єднується із підставами (умовами) звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування.

У *підрозділі 1.3. «Малозначність діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав»* розглянуто значення, поняття та ознаки малозначності діяння в кримінальному законодавстві окремих зарубіжних країн.

Встановлено, що у кримінальному законодавстві таких зарубіжних держав, як, наприклад, Республіка Молдова, Грузія, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка, Російська Федерація, Республіка Казахстан, малозначне діяння не визнається злочином. У кримінальному законодавстві Литовської Республіки та Республіці Болгарії малозначність діяння є підставою звільнення від кримінальної відповідальності, а в кримінальному законодавстві Естонської Республіки малозначність діяння не передбачена.

У кримінальному законодавстві зарубіжних держав (Республіка Молдова, Грузія, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка, Російська Федерація, Республіка Казахстан), у яких малозначне діяння не визнається злочином, можна виділити два підходи до закріплення його законодавчих

ознак: 1) у визначення не включається вказівка на «відсутність заподіяння шкоди або створення загрози її заподіяння»; 2) визначення містить вказівку на «відсутність заподіяння істотної шкоди або створення загрози її заподіяння».

Аналіз кримінального законодавства держав Західної Європи свідчить про те, що в більшості держав поняття малозначності діяння відсутнє. Винятком є кримінальне законодавство Швейцарської Конфедерації, Королівства Данії, Королівства Швеції, проте значення малозначності діяння в кримінальному законодавстві вищевказаних держав є різним. У КК Швейцарської Конфедерації поняття малозначності діяння застосовується лише до майнових злочинів із матеріальним складом у випадках відсутності істотної шкоди. У КК Королівства Данії малозначність діяння об'єднано з поняттям обставин, які виключають злочинність діяння і розглядаються як підстава звільнення від покарання. У КК Королівства Швеції малозначність діяння використовується в якості підстави для створення привілейованих складів злочинів, при цьому види і міра покарання для зазначених діянь є типовими. Малозначність діяння в КК Королівства Швеції є підставою звільнення від покарання у випадках «неістотної причетності» до злочину та незакінчених злочинах.

Другий розділ «Визначення малозначності діяння за об'єктивними та суб'єктивними ознаками посягання» складається з трьох підрозділів, у яких розглянуто об'єкт посягання, а також ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони посягання, за якими діяння визначається малозначним.

У *підрозділі 2.1. «Визначення малозначності діяння за об'єктом посягання»* розглянуто значення об'єкту посягання та його елементів при визначенні діяння малозначним.

Відзначено, що за змістом суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом, мають різну порівняльну цінність, що, поряд із іншими ознаками складу злочину, впливає на характер та ступінь суспільної небезпеки того чи іншого діяння.

Ступінь суспільної небезпеки діяння залежить від того, що є предметом правового впливу у структурі об'єкту злочину та наскільки посягання спрямоване на учасників (суб'єктів) суспільних відносин. Суспільна небезпека діянь, як правило, є високою, у випадках, коли діяння посягає на учасників суспільних відносин, охоронюваних КК України, що виключає можливість визначення діяння малозначним.

Малозначним, як правило, визнається діяння, яке посягає лише на одні суспільні відносини, які охороняються КК України в якості основного безпосереднього об'єкта, а саме діяння є основним складом злочину. Якщо діяння посягає на декілька видів суспільних відносин, які охороняються КК України в якості основного та додаткового безпосередніх об'єктів злочинів, то ступінь суспільної небезпеки вказаних діянь значно підвищується. Вказані діяння є складними злочинами або кваліфікованими злочинами, що виключає визнання таких діянь малозначними.

У підрозділі 2.2. «Визначення малозначності діяння за ознаками об'єктивної сторони» досліджено значення характеристик діяння, інших ознак об'єктивної сторони посягання при визначенні діяння малозначним.

Доведено, що оскільки у більшості випадків малозначне діяння є іншим видом правопорушення, то малозначному діянню властивий інший вид протиправності (умовна, змішана). У випадках, коли спосіб обтяжує вчинене діяння і в КК України вказана ознака передбачена в якості кваліфікуючої, таке діяння не може бути визнано малозначним.

Злочинний наслідок є ознакою об'єктивної сторони складу злочину, а злочинна шкода – це суспільно небезпечні зміни в об'єкті злочину, які виникають на підставі наслідку, є його проявом. У підрозділі розглянуто випадки застосування поняття «істотної шкоди» в КК України. Виявлено суперечності в термінології КК України, які проявляються у використанні понять «значна шкода» та «істотна шкода». Використання у кваліфікованих складах злочинів ознаки «істотна шкода» є недоречним, оскільки це свідчить про відсутність істотної шкоди у основних складів злочинів.

Обґрунтовано помилковість пропозицій учених щодо законодавчої конкретизації всіх ознак істотної шкоди окремо для фізичних, юридичних осіб, держави та суспільства. Проведений аналіз наслідків при встановленні малозначності діяння свідчить, що наведене у ч. 2 ст. 11 КК України поняття малозначного діяння суперечить самій природі цього поняття та призводить до підміни поняття «малозначність діяння» поняттям «відсутність складу злочину». Для уникнення вказаних помилок запропоновано вилучити із ч. 2 ст. 11 КК України таке словосполучення, як «... не заподіяло істотної шкоди...», проте залишити таке словосполучення, як «...не могло заподіяти істотної шкоди...».

У підрозділі 2.3. «Визначення малозначності діяння за суб'єктивними ознаками» розглянуто значення інтелектуальної та вольової ознаки форм вини, інших ознак суб'єктивної сторони, а також суб'єкту посягання при визначенні діяння малозначним.

При малозначному діянні зміст інтелектуальної та вольової ознак вини особи, яка його вчинила, має бути спрямований на: 1) усвідомлення, передбачення винуватою особою вчинення нею дій, які не заподіюють істотної шкоди або не створюють загрози її заподіяння; 2) бажання особою вчинити дії, які не заподіюють істотної шкоди або не створюють загрози її заподіяння; 3) у випадку наявності у особи можливості в момент вчинення малозначного діяння заподіяти істотну шкоду або створити загрозу заподіяння істотної шкоди, особа заподіює або створює загрозу заподіяння саме неістотної шкоди.

Зазначено, що малозначне діяння може бути вчинене лише із визначеним умислом, спрямованим на заподіяння неістотної шкоди. У випадку наявності невизначеного або альтернативного умислу, діяння не може бути визнане малозначним. При розходженні фактично вчиненого діяння та умислу особи,

відповідальність має наставати за замах на той чи інший злочин, вчинити який особа мала намір.

Ознаки особи суб'єкту злочину не повинні безпосередньо враховуватись при встановленні ознак малозначного діяння, проте можуть підсилювати ступінь суспільної небезпеки інших об'єктивних та суб'єктивних ознак діяння.

Третій розділ «Малозначність діяння в кримінальному судочинстві та перспективи удосконалення його визначення» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено відмінності малозначного діяння від суміжних понять, проблеми визначення малозначного діяння в кримінальному судочинстві, а також перспективи удосконалення законодавчого визначення досліджуваного поняття.

У підрозділі 3.1. «Відмежування малозначності діяння від суміжних понять» розглянуто питання відмежування малозначності діяння від таких понять, як «відсутність складу злочину», «відсутність події злочину», «звільнення від кримінальної відповідальності», «обставини, що виключають злочинність діяння».

Встановлено, що «малозначне діяння» та «відсутність складу злочину» є взаємовиключними поняттями, оскільки формальна ознака складу злочину є однією із ознак малозначного діяння. Малозначним є діяння, яке містить ознаки типової юридичної конструкції (складу злочину), проте через відсутність суспільної небезпеки злочину не є злочином.

За відсутністю події злочину, діяння не потребує кримінально-правового реагування (діяння або взагалі не вчинялось, або є результатом дій потерпілої особи, або не є результатом дій людини), а малозначне діяння не містить ознаки конкретного злочину. Підставою звільнення від кримінальної відповідальності є вчинення особою злочину певної категорії, а малозначне діяння не є злочином. Обставини, що виключають злочинність діяння, на відміну від малозначного діяння, є суспільно корисними або допустимими і є правомірними в момент їх вчинення. При незакінченому злочині особа притягується до кримінальної відповідальності на загальних підставах, а малозначне діяння не є злочином.

У підрозділі 3.2. «Проблеми малозначності діяння в кримінальному судочинстві» розглянуто складнощі, які виникають у сторін кримінального провадження при застосуванні частини другої ст. 11 КК України.

В кримінальному судочинстві частина друга ст. 11 КК України застосовується разом із такою підставою закриття кримінального провадження, як «відсутність кримінального правопорушення» (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України). Існуючий кримінально-процесуальний порядок застосування положення про малозначність діяння разом із положенням про відсутність складу кримінального правопорушення суперечить кримінально-правовому розумінню досліджуваного поняття.

Запропоновано доповнити перелік підстав закриття кримінального провадження у ч. 1 ст. 284 КПК України такою підставою: «2-1) встановлена

відсутність в діянні ознак злочину через малозначність»;). Правоохоронні органи малозначність діяння часто помилково відносять до обставин, які виключають злочинність діяння, підстав звільнення від кримінальної відповідальності, незакінчених злочинів.

У *підрозділі 3.3. «Перспективи удосконалення визначення малозначності діяння»* проаналізовано точки зору Л.М. Кривоченко, Ч.М. Багірова, С.Ю. Базарової, Ю.Ю. Коломієць, Т.Є. Севаст'янової, В.Ф. Цепелева, Н.Е. Мартиненко та інших учених щодо удосконалення законодавчого визначення малозначності діяння. Пропозиції вчених із цього питання можна розподілити на дві групи: 1) пропонується зберегти поняття «малозначність діяння», проте удосконалити його законодавче визначення; 2) пропонується відмовитись від вказаного поняття та застосовувати замість нього поняття «відсутність складу злочину». Обрання шляху удосконалення поняття малозначності діяння є питанням кримінально-правової політики. У роботі доводиться необхідність збереження вказаного поняття та уточнення його законодавчого визначення.

Обгрунтовано, що відмова від малозначності діяння призведе до того, що в практичній діяльності суду будуть виникати випадки, коли вчинене особою діяння буде формально містити ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК України, проте ступінь суспільної небезпеки вказаного діяння не буде досягати ступеня суспільної небезпеки злочину. В таких випадках суд зобов'язаний буде винести обвинувальний вирок та засудити особу, що буде суперечити принципам справедливості та економії заходів кримінально-правової репресії.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладаються найбільш важливі положення дисертаційного дослідження, обгрунтовуються пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального законодавства України.

1. Поняття малозначності діяння, яке передбачено у ч. 2 ст. 11 КК України, було запроваджено в кримінальному законодавстві ще за радянських часів. Спочатку вказане поняття мало суто процесуальне значення, яке визначало відсутність складу злочину. Згодом поняття малозначності діяння було включене до кримінального законодавства. Точки зору вчених на значення малозначності діяння умовно можна поділити на такі групи: 1) деякі вчені малозначність діяння розглядали як один із випадків відсутності складу злочину та винесення виправдувального вироку; 2) інші вчені розглядали малозначність діяння як поняття, відмінне від поняття «відсутність складу злочину».

2. Малозначним є діяння, якому притаманні такі ознаки, як: 1) формально містить ознаки, що характеризують той чи інший злочин, передбачений КК України; 2) не володіє суспільною небезпекою притаманною для злочину; 3) суб'єктивно, за задумом особи, що його вчиняє, не спрямовано на заподіяння

істотної шкоди. Основною та визначальною ознакою, за якою здійснюється встановлення малозначного діяння, є відсутність суспільної небезпеки злочину, а саме її якісний показник – характер, а також кількісний показник – інший ступінь суспільної небезпеки.

«Суспільна небезпека злочину» як оціночне поняття, що завжди формується об'єктивними та суб'єктивними ознаками діяння, відрізняється від суспільної небезпеки малозначного діяння.

3. Малозначне діяння не є злочином, проте вказане діяння може містити склад іншого виду правопорушення (адміністративного, дисциплінарного тощо). Малозначному діянню притаманна суспільна небезпека, проте вона не має такого ступеня суспільної небезпеки, який характерний злочину, що виключає кримінальну протиправність малозначного діяння.

Малозначність діяння існує і в законодавстві про адміністративні правопорушення, але має інше значення, ніж в кримінальному законодавстві. Зокрема, в кримінальному законодавстві малозначне діяння не визнається злочином, а в законодавстві про адміністративні правопорушення малозначне діяння не виключає адміністративне правопорушення та одночасно є підставою звільнення особи від адміністративної відповідальності.

4. Залежно від закінченого або незакінченого злочину доцільно виділити такі види малозначності діяння: 1) загальна малозначність діяння (через відсутність суспільної небезпеки злочину); 2) спеціальна малозначність діяння (через відсутність суспільної небезпеки злочину, поєднаної із незакінченим діянням).

5. У кримінальному законодавстві деяких зарубіжних держав передбачено положення про малозначність діяння, яке не визнається злочином (Республіка Молдова, Грузія, Азербайджанська Республіка, Киргизька Республіка, Російська Федерація, Республіка Казахстан, Республіка Болгарія). Їх законодавчі визначення малозначності діяння можна поділити на дві групи: 1) визначення, в яких відсутня вказівка на «відсутність заподіяння шкоди або створення загрози її заподіяння»; 2) визначення, в яких вказана ознака передбачена. У кримінальному законодавстві Литовської Республіки, малозначність діяння є підставою звільнення від кримінальної відповідальності, в кримінальному законодавстві Республіки Болгарії є одночасно підставою звільнення від кримінальної відповідальності та підставою притягнення до адміністративної відповідальності, в кримінальному законодавстві Естонської Республіки зазначене положення відсутнє.

Аналіз кримінального законодавства держав Західної Європи свідчить про те, що в більшості держав поняття малозначності діяння відсутнє. Винятком є кримінальне законодавство Швейцарської Конфедерації, Королівства Данії, Королівства Швеції. Значення і співвідношення поняття малозначності діяння з іншими кримінально-правовими поняттями в кримінальному законодавстві вищевказаних держав різне. У КК Швейцарської Конфедерації поняття

малозначності діяння застосовується у випадках відсутності істотної шкоди. У КК Королівства Данії малозначність діяння об'єднано з поняттям обставин, які виключають злочинність діяння і розглядаються як підстава звільнення від покарання. У КК Королівства Швеції малозначність діяння часто використовується в якості підстави для створення привілейованих складів злочинів. Малозначність діяння в КК Королівства Швеції використовується для звільнення від покарання при незакінчених злочинах.

Суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом, мають різну порівняльну цінність, що, поряд із іншими ознаками складу злочину, впливає на характер та ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння. Характер та ступінь суспільної небезпеки злочинів, які посягають на життя та здоров'я особи, основи національної безпеки, статеву свободу та статеву недоторканність, мир, безпеку людства, міжнародний правопорядок, волю, честь та гідність людини, є підвищеними у порівнянні з характером та ступенем суспільної небезпеки злочинів, які посягають на інші об'єкти, що виключає можливість віднесення вказаних діянь до малозначних.

6. Відсутність суспільної небезпеки злочину у діянні виключає його кримінальну протиправність. Згідно з визначенням малозначності діяння у ч. 2 ст. 11 КК України такі його ознаки, як «відсутність суспільної небезпеки злочину» та «формальна наявність всіх ознак діяння» є взаємовиключними. Оскільки у більшості випадків малозначне діяння є іншим видом правопорушення, то малозначному діянню притаманний інший вид протиправності. Спосіб вчинення злочину впливає на ступінь суспільної небезпеки діяння поряд із іншими ознаками, а в деяких випадках має вирішальне значення у встановленні суспільної небезпеки діяння. Якщо спосіб обтяжує вчинене діяння і в КК України вказана ознака передбачена в якості кваліфікуючої, то таке діяння не може бути визнано малозначним.

Злочинний наслідок є ознакою об'єктивної сторони складу злочину, проявом якого є істотна шкода. Істотною шкодою є негативні зміни, які відбуваються у суспільних відносинах внаслідок вчинення діяння, передбаченого КК України, які проявляються у суспільно небезпечних наслідках або створенні загрози їх заподіяння.

У КК України поняття «істотна шкода» використовується у такому розумінні, як: 1) негативні соціальні зміни у немайнових суспільних відносинах (які існують щодо охорони здоров'я, психічного та фізичного розвитку людини, прав і свобод громадян, державних чи громадських інтересів або інтересів юридичних осіб), які передбачені КК України у вигляді злочинних наслідків; 2) негативні соціальні зміни у суспільних відносинах, які заподіюються при вчиненні діянь, передбачених КК України, і не мають вираження у злочинних наслідках; 3) негативні соціальні зміни у суспільних відносинах, які передбачені КК України у вигляді матеріальної шкоди із кількісним вираженням у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян;

4) негативні соціальні зміни у суспільних відносинах, які передбачені КК України у вигляді матеріальної шкоди без кількісного вираження.

Вказівка на істотність шкоди як кваліфікуючу ознаку злочинів (такі кваліфікуючі ознаки передбачено у ч. 2 ст. 150, у ч. 2 та Примітці до ст. 182, ч. 2 ст. 209-1, ч. 4 ст. 323, ч. 3 ст. 359, ч. 3 ст. 382, ч. 2 ст. 410 КК України) є незаконною, оскільки суперечить ч. 2 ст. 11 КК України. При такому закріпленні істотна шкода виключається із основних складів злочинів, які передбачено у ч. 1 ст. 150, ч. 1 ст. 182, ч. 1 ст. 323 КК України, якщо діяння не заподіюють істотної шкоди, то вони є малозначними. У вищевказаних статтях КК України для закріплення кваліфікуючих ознак необхідно було використати поняття «значна шкода», а не «істотна шкода». Отже, невірним є віднесення до кваліфікуючих ознак такої ознаки, як «заподіяння істотної шкоди».

У законодавчому визначенні малозначності діяння ознака «...не заподіяло істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі» характеризує відсутність суспільно небезпечного наслідку, а ознака «...не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі» характеризує відсутність суспільної небезпеки діяння. Для усунення проблем у розмежуванні понять «відсутність складу злочину» та «малозначне діяння», запропоновано вилучити із ч. 2 ст. 11 КК України таке словосполучення, як «...не заподіяло істотної шкоди...», проте залишити словосполучення «... не могло заподіяти істотної шкоди...».

7. При малозначному діянні зміст інтелектуальної та вольової ознак вини особи, яка його вчинила, має бути спрямовано на: усвідомленість, передбачення винуватою особою заподіяння неістотної шкоди або створення загрози її заподіяння внаслідок вчиненого нею діяння; бажання особи вчинити діяння, яке заподіє неістотну шкоду або створює загрозу її заподіяння.

Малозначне діяння може бути вчинено лише із визначеним умислом, спрямованим на заподіяння неістотної шкоди. У випадку наявності невизначеного або альтернативного умислу діяння не може бути визнане малозначним, оскільки воно спрямоване на заподіяння істотної шкоди, тобто буде володіти суспільною безпекою злочину.

8. Аналіз судової практики із застосування ч. 2 ст. 11 КК України свідчить про те, що суди часто, приймаючи рішення, підміняють поняття «відсутність складу кримінального правопорушення» поняттям «малозначність діяння», а підстави звільнення від кримінальної відповідальності розглядають як підтвердження малозначності діяння. Вказані помилки призводять до невірного застосування КК України. Безпідставним є посилання на ч. 2 ст. 11 КК України із мотивів недоцільності розгляду кримінального провадження, відсутності перспективи розслідування або розкриття кримінального правопорушення.

9. За результатами дослідження малозначності діяння видається доцільним внести зміни до частини другої ст. 11 КК України та викласти її в наступній редакції: «Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, які хоча формально і містять ознаки діяння, передбаченого

цим Кодексом, але через малозначність не становлять необхідної для кримінального правопорушення суспільної небезпеки, тобто які не могли заподіяти істотної шкоди».

Вказане визначення точніше висвітлює зміст малозначного діяння, оскільки: 1) при визначенні ступеня суспільної небезпеки залишається лише така ознака, як «не могло заподіяти шкоди»; 2) при такому підході до визначення суспільної небезпеки чітко прослідковується відмінність між «малозначністю діяння» та «відсутністю складу злочину»; 3) звертається увага на суб'єктивні ознаки малозначного діяння як такого, яке, за спрямованістю умислу та об'єктивними ознаками, що усвідомлювались особою, котра його вчинила, «не могло заподіяти істотної шкоди»; 4) визначається, що малозначне діяння є суспільно небезпечним, проте ступінь його суспільної небезпеки не досягає ступеня суспільної небезпеки, притаманного злочину.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Маломуж С.І. Поняття малозначності діяння в контексті запровадження кримінального правопорушення / С.І. Маломуж // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Вип. 28. Том 3. – Ужгород, 2014. – С. 20-22.

2. Маломуж С.І. Напрями удосконалення поняття малозначного діяння [Електронний ресурс] / С.І. Маломуж // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Т. 7, № 3. – С. 61-64. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chauu_2014_7_3_8.pdf

3. Маломуж С.І. До питання обґрунтованості існування поняття «малозначність діяння» / С.І. Маломуж // Вісник прокуратури [Текст] : загальнодержавне фахове юридичне видання / Генеральна прокуратура України. Нац. юр. акад. ім. Я. Мудрого, Київський нац. ун.-т ім. Т. Шевченка; ред. Ю.В. Бойченко. – 2015. – № 2. – С. 34 – 40.

4. Маломуж С.І. Малозначність діяння в кримінальному судочинстві / С.І. Маломуж // Юридичний вісник [Текст]: фахове юридичне видання / Нац. ун.-т «Одеська юридична академія»; ред. Орзіх М.П. – 2015. – № 2. – С. 290-295.

5. Маломуж С.І. Відмежування малозначності діяння від подібних діянь / С.І. Маломуж // Право та суспільство [Текст]: фахове юридичне видання / Всеукр. фонд юрид. науки акад. В.В. Сташиса, Дніпропет. гуманіт. ун.-т; ред. М.В. Корнієнко. – 2015. – № 6 (3). – С. 153-157.

6. Маломуж С.І. Малозначність діяння в історії кримінального права України / С.І. Маломуж // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». – 2016. – № 21. – С. 118 -122.

7. Маломуж С.І. Малозначительность деяния в уголовном законодательстве стран СНГ / С.І. Маломуж // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2015. – № 2. – С. 181-184.

8. Маломуж С.И. Малозначительность деяния в уголовном законодательстве «постсоветских» государств / С.И. Маломуж // Международный научно-практический правовой журнал «Закон и жизнь». – 2015. – № 2. – С. 61-65.

9. 15. Маломуж С.И. Малозначительность деяния в уголовном законодательстве Европейских государств / Маломуж С.И. // Научно-практическое правовое издание Республики Молдова «Jurnalul juridic national: teorie și practică». – 2015. – № 1. – С. 141-144.

10. Маломуж С.І. Поняття «малозначність діяння»: деякі теоретичні проблеми / С.І. Маломуж // Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. ювілею акад. С.В. Ківалова (16-17 трав. 2014 р., м. Одеса). – Т. 1. – О.: Юрид. літ.-ра. 2014. – С. 579-581.

11. Маломуж С.І. Малозначність діяння у кримінально-правовій політиці: до питання шляхів удосконалення поняття // Матер. Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф. «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (25.02-02.03. 2014 р., Юрид. ін.-т Прикарпатського нац. ун.-ту ім. В. Стефаника). – Режим доступу: <http://law-dep.pu.if.ua/conference2014/>

12. Маломуж С.І. Малозначність діяння в кримінальному законодавстві зарубіжних країн : огляд результатів дослідження / С.І. Маломуж // Матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у ХХІ столітті» (6-7 лют. 2015 р., м. Одеса). – С. 104-106.

13. Маломуж С.І. До проблеми визначення малозначності діяння / Маломуж С.І. // Матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції «Новітні тенденції законотворчості у сфері кримінального права» (20 квіт. 2015 р., м. Одеса). – С. 195-200.

14. Маломуж С.І. Дослідження малозначності діяння як міжгалузевого правового поняття / С.І. Маломуж // Збір. центру наук. публік. «Велес» за матер. міжнар. наук.-практ. конфер.: «Актуальні проблеми розвитку світової науки» (14 вер. 2015 р.). – Київ: збір. стат. (рівень стандарту, академічний рівень). Центр наукових публікацій. 2015. – С. 101-104.

15. Malomuzh S. I. Insignificance acts in the criminal law of foreign countries / S.I. Malomuzh // International Scientific Conference «Law Science and Practice in the Third Century» (Košice, Slovak Republic; February 27-28, 2015). Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. – Part. 6. – P. 167-169.

16. Маломуж С.І. Визначення малозначності діяння за ознаками об'єктивної сторони посягання / С.І. Маломуж // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. проф. О.В. Козаченко, проф. Є.Л. Стрельцова. – Миколаїв: Іліон, 2016. – С. 746-765.

АНОТАЦІЯ

Маломуж С.І. Малозначність діяння в кримінальному праві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017.

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці кримінального права спеціальним комплексним дослідженням малозначності діяння з урахуванням законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн.

Досліджено генезис малозначності діяння в історії кримінального законодавства України, поняття та види малозначності діяння в теорії кримінального права. Визначено малозначність діяння за об'єктом посягання, а також за ознаками об'єктивної та суб'єктивної сторони.

Відмежовано малозначність діяння від суміжних понять («відсутність складу злочину», «відсутність події злочину», «звільнення від кримінальної відповідальності», «обставини, що виключають злочинність діяння»), а також досліджено проблеми малозначності діяння в кримінальному судочинстві.

Запропоновано удосконалити законодавче визначення поняття малозначності діяння та викласти частину другу ст. 11 КК України в наступній редакції: «Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, які хоча формально і містять ознаки діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становлять необхідної для кримінального правопорушення суспільної небезпеки, тобто які не могли заподіяти істотної шкоди».

Ключові слова: малозначність діяння, правопорушення, злочин, проступок, склад злочину, звільнення від кримінальної відповідальності, обставини, що виключають злочинність діяння.

АННОТАЦИЯ

Маломуж С.И. Малозначительность деяния в уголовном праве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2017.

Диссертация является одним из первых специальных комплексных исследований малозначительности деяния в уголовном праве Украины, в котором изучен опыт других государств по определению признаков малозначительности деяния, а также предложены пути усовершенствования части 2 ст. 11 УК Украины.

Исследованы генезис малозначительности деяния в истории уголовного законодательства Украины, понятие и виды малозначительности деяния в теории уголовного права. Определена малозначительность деяния по объекту посягательства, а также по признакам объективной и субъективной стороны.

Разграничены малозначительность деяния от смежных понятий («отсутствие состава преступления», «отсутствие события преступления», «освобождение от уголовной ответственности», «обстоятельства, исключающие преступность деяния»), а также исследованы проблемы малозначительности деяния в уголовном судопроизводстве, перспективы совершенствования понятия малозначительного деяния.

Предложено законодательное определение малозначительности деяния: «Не является уголовным правонарушением действие или бездействие, которое хотя формально и содержат признаки деяния, предусмотренного настоящим Кодексом, но в силу малозначительности, не представляет необходимой для уголовного правонарушения общественной опасности, то есть не могло причинить существенного вреда».

Ключевые слова: малозначительность деяния, правонарушение, преступление, проступок, состав преступления, освобождение от уголовной ответственности, обстоятельства, исключающие преступность деяния.

SUMMARY

Malomuzh S. Insignificance of act in the criminal law of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for obtaining scientific degree of Candidate of Juridical Science, specialty 12.00.08 – criminal law and criminology; penal law. – The National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2017.

Dissertation is one of the special complex researches on insignificance of act in criminal law of Ukraine, where the experience of other countries in determining of the value and features of insignificance of act are analyzed for the first time, and it has been suggested the ways of improving its legislative term.

It has been investigated the genesis of insignificance of act in the history of criminal law of Ukraine, concepts and types of insignificance of act in the theory of criminal law, the insignificance of act in the criminal law of other countries. In the criminal law of continental legal family the insignificance of act was enshrined as: 1) the reasons for the creation of preferred essential elements of offences (CC of Sweden); 2) the circumstances that exclude criminality of act (CC of Denmark); 3) the grounds for remission from punishment (the Criminal Code of Denmark); 4) the act that is not identified as a crime (CC of Switzerland); 5) grounds for bringing to administrative amenability (CC of Bulgaria). In the criminal legislation of the countries of the “former Soviet Union” the insignificance of act was confirmed as: 1) an act that is not considered as a crime (the most of countries); 2) the grounds for remission from criminal amenability (CC of Lithuania).

The insignificance of act was identified as for the object of trespass, and for the features as the objective and subjective sides. It has been proved that the degree of protection of the object of crime and the possibility of identifying the invasion for this object of the crime by the insignificant of act is in direct ratio correlated with the

proximity of the object of criminal influence to the subjects of public relations as a structural element of the object of crime.

In the legislation determination the insignificance of act the feature "...it was not caused significant damage to physical or legal persons, society or the state" describes the lack of socially dangerous result, and the feature "...it could cause significant damage to physical or legal persons, society or the state" describes the lack of public danger of acting. It is established that the act has been committed in a manner that is a qualifying feature can not be considered the insignificant one. The insignificant of act can only be the acts which are committed with the intention causing by accidental damage.

It has been investigated the division of insignificance of act from similar concepts ("the absence of essential elements of offence", "the absence of the act of offence", "remission from criminal amenability", "the circumstances that excluding criminality"), the problems of the insignificance of act in criminal judiciary. For solving problems in distinguishing between the concepts "the absence of essential elements of offence" and "the insignificant of act" was proposed to delete from Ch. 2, Art. 11 Criminal Code of Ukraine that phrase as "... has not caused significant damage ...".

According to this, it is proposed to write Ch. 2, Art. 11 Ukraine in the following way: "An action or inaction is not a criminal offense that although formally contains the signs of the act provided by this Code, but in accordance with insignificance they do not contain the public danger which is necessary for the criminal infraction of public insecurity, so that they could not cause any significant damage".

Keywords: The insignificance of act, offense, infraction, essential elements of offence, remission from criminal amenability, the circumstances that excluding criminality.

Підписано до друку 11.09.2017 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1709-4а.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.